ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 40. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 19, 188. ԹԻՒ 47.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Բարձր Բռնէ Լոյսը	369
Փաստերով Հաստատէ	369
Աստուածաշունչն Իբրեւ Խաղաղարար	369
Իրական Դարմանը	370
Խաղիոյ Նախարարապետը	371
Ցեմարն եւ Իւր Դրամը	372
Անմաքուր Ջուր	372
Վստահութեան Վրայ	372
Այլ Լայլք	373
Նամակներ	373
Հանդէս Գաղաքական	375
Աբժէք Դրամոց	376

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն Շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար, 2 Մեճիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 1 Մեճիտիյէ, կանխիկ, եւ հատը 40 փարա։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարնըմ։

Բաժանորդագրութեան եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամեն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Ո. Ո. Բիւր, Ամերիկան խան, կ. Պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ֆ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ԲԱՐՁՐ ԲՌՆԷ ԼՈՅՍԸ

Լոսթրոն հռչակաւոր լուսատուները Քորնուոլի ծովեզերայ վրայ, Անգղիա, ի սկզբան չհնուեցան իրենց ցոյց ինչ դիտնական եւ տարօրինակ գաղափարաց տէր Ուիլսթանլէյի ձեռամբ։ Անոր չորս կողմը դրաւ նա այլ եւ այլ մեծախօս արձանագրութիւններ։ Շատ կը պարծէր իւր այս ձեռակերտին վրայ, եւ անոր բարձրաբերձ պատչգամէն սովոր էր խրոխտ խօսքերով արհամարհել փոթորիկը, աղաղակելով, "փչեցէք, հովեր, բարձրացիր, Ովկիանոս։ Շարժեցէք, ով տարերք եւ վարձեցէք իմ ձեռակերտս։" Բայց ահաւոր դիշեր մը ծովը կուլ տուաւ թէ՛ աշտարակը եւ թէ՛ զայն չհնողը։ Լուսատունը երկրորդ անգամ չհնուեցաւ փայտէ եւ քարէ, ձեռամբ Ռոբերտի։ Զևը աղէկ էր, բայց փայտը տեղի տուաւ տարերքին, եւ թէ՛ չհնողը եւ թէ՛ անոր կառուցած չէնքը կորսուեցան բոցերուն մէջ։ Այնուհետեւ չհնել յանձնուեցաւ մեծն Սմիթընի։ Ժայռէն հանեց կոնաձեւ սիւն մը որոյ վրայ կառուցուելու լուսատունը, հաստատեց զայն ապառաժներուն վրայ այն կերպով ինչպես կաղնին կը հաստատուի գետնին իւր արմատոյ ճիւղերուն միջոցաւ։ Անոր հիման ժայռէն առաւ վրան կառուցուելի աշտարակին ժայռը։ Դրօշմեց անոր վրայ ոչ թէ սնապարծ արձանագրութիւններ նման Ուիլսթանլիի դրոշմածներուն, այլ անոր ցած մէկ մասին վրայ դրաւ սա խօսքը· "Թէ որ Տէրը չշինէ տունը, զուր տեղը կ'աշխատին անոր շինողները," եւ անոր կամարին միջին քարին վրայ լապտերին վերի կողմը՝ "Օրհնեցէք Ղ.ատուածս։" Եւ շինուածը տակաւին կը կենայ, ցոլացունելով իւր լոյսը փոթորկէ ատատանեալ նաւորդաց։ Ով դուք, որ մարդոց վրկութեան համար աշխատելու պաշտօնն ունիք, Քրիստոս, ձշմարիտ Լոյսը, պարտիք բռնել մարդոց առջև, եթէ ոչ՝ անոնք կը կորսուին։ Դուք զայն ոչ թէ ձեր հնարած աշտարակին վրայ։ Մի կառուցանէք փայտեայ կամ փայտեայ եւ քարշէն աշտարակ։ Այլ ընելով Աստուծոյ խօսքը ձեր հիմը, կառուցէք շինուածը անոր լայնանիստ եւ հաստատուն ճշմարտութեան վրայ, եւ ամէն կողմ դրէք Սմիթընի խոնարհ արձանագրութիւնը, եւ յայնժամ կրնաք վստահ ըլլալ թէ կանգուն պիտի մնայ այդ լուսատունը։

ՓԱՍՏԵՐՈՎ ՀԱՍՏԱՏԷ

Բնաւ մի ծաղրեր կամ պախարակեր ուրիշին կրօնքը։ Թերեւս պարզ է քու առջեւդ թէ ուրիշները մոլորութեան մէջ են, բայց այնպէս չէ անոնց համար։ Ամէն մարդու կրօնք սրբազան է իրեն համար, եւ ծաղրել պախարակել անոնց կրօնքը՝ ուրիշ արդիւնք յառաջ չբերեր բայց եթէ թշնամացունել դնա մեղի դէմ։ Կրնայ ըլլալ մարդ մը հեթանոս յաչս մեր, եւ կրնայ ըլլալ որ կուռց երկրպագէ նա, բայց իւր կրօնքն իրեն աչքին՝ ամենէն սուրբ բանն է երկրի վրայ։ Նա կը կարծէ թէ ուղիղ ճամբու մէջ է ինք, եւ ծաղրը, հեգնութիւնը չկոխեր անոր դաղափարը։ Պարտիմք վարուիլ այնպիսւոյն հետ յարգանօք, եւ եթէ կ'ուզենք փոխել անոր համոզումները, պարտիմք փաստաբանել առանց դպչելու անոր կրօնքին։ Ամէն մարդու կրօնքի հետ յարգանօք վարուէ, փոյթ չէ ինչպէս անտեղի եւ անհեթեթ երեւի քեզ։

ԱՍՏՈՒԾԱՇՈՒՆՉՆ ԻԲՐԵՒ ԽԱՂԱՂԱՐԱՐ

Յամին 1843, Նոյեմբերի մէջ Գաղիոյ Աւետարանչական Ընկերութեան գրքածախներէն մին եկաւ Գաղիոյ մէկ դիւղը եւ լքեալ փոքրիկ պանդոկ մը որուն տէրն էր Ծերունի մարդ մը ուներալով իւր հետ իւր դուստրը։ Գրքածախը շուտով տեսաւ հաճութեամբ Ծերունւոյն սրտին վիճակը որ կ'ուզէր խօսել իւր հետ եւ կը փափաքէր որ իրեն կարդար Սուրբ Գիրքը։ Բայց աղջկան վիճակը տարբեր էր· սա միշտ դուրս կ'ելլէր երբ Սուրբ Գիրք կարդացուէր, եւ որչափ որ կարելի էր, առանձին կը կեներ։ Օր մը գրքածախը դիտեց որ իւր բարեկամը ախորժ էր իւր դասերը չսիրելուն համար Սուրբ Գիրքը։

Ծերունին ըսաւ թէ խոր արտմութիւն մը կը ծանրանար իւր սրտին վրայ վասն զի դուստրը կը սիրեր միայնակ կեներ։ Երբ ատոր պատասխանեց գրքածախը թէ ատոր լաւագոյն դարմանն է Աստուծոյ խօսքը, Ծերունին խոստացաւ հրատարել դուստրը որ ներկայ դտնուէր փոքրիկ ժողովին մէջ որ տեղի կ'ունենար ամէն երեկոյ։ Աղջիկը ներկայ գրաւնուեցաւ ժողովին եւ զգաց մեծ հաճութիւն, եւ մինչև իսկ փափաք յայտնեց ատանալ հատ մը այն գիրքէն որմէ կարդացուած էր այն դիշեր։ Յաջորդ օրը գրքածախը երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ աղջկան հետ, եւ այն ատեն իմացաւ թէ դառն փորձութեան մը պատճառաւ կորսնցուցած էր կեանք վայելելու բոլոր հաճոյքը։ Ամուսնացած էր, բայց բաժնուած էր իւր ամուսնէն եւ զատ կը բնակէր վասն զի նա չար էր եւ ինք կարող չէր հանդուրժել անոր ընթացքին։ Բաժնուած էին այր եւ կին, երբ կուսաստեր երդում ընելով որ յաւիտեանս առնն զիրար· և այս վիճակին մէջ ապ-

քած էին բաւական ժամանակ. և սա-
կայն ինք անդադար կը տանջուէր իւր
ներսիդին այն ժամանակէն հետէ խոր-
հելով այս երգման վրայ, և հետեւա-
պէս շատ ապերջանիկ էր։ Գրքածախը
հարցուց թէ ո՛ւր կը բնակէր Նորա այ-
րը։ Պատասխանեց միւսը, բայց յաւել-
ցուց նաև, "Մի խորհիր թէ ես կ'ու-
զեմ հաշտուիլ անոր հետ. անկարելի
բան է այդ։ Մենք երկուքս ալ երդում
ըրած ենք առել իրար յաւիտեան. ուս-
տի ամէն բան վերջացած է մեր մէջտեղ։"

Գրքածախը պատասխան մը չտուաւ
ասոր, բայց իւր գրքի մախաղը կռնակն
առած յաջորդ օրը դնաց անոր էրկա-
նը կեցած տեղը որ միայն քանի մը ժա-
մու հեռաւորութիւն ուներ, և չուտով
գտաւ իւր վնտռած մարդը։ Առանց
բան մը ըսելու, թէ ուստի կու գար և
կամ հասկցունելու թէ ծանօթ էր անոր
վիճակին և պարագայից, առաջարկեց
ծախել անոր Նոր Կտակարան մը, և նա
գնեց զայն։ Գրքածախը մեկնեցաւ ա-
նոր քովէն, բայց քանի մը չաբաթ ևս
մնաց մերձակաները։ Այնուհետև հե-
ռացաւ անկէ որպէս զի ուրիշ տեղեր ևս
տարածէր Աստուծոյ խօսքը, բայց իւր
ծերունի բարեկամին քով յառաջնամէ
թողուով պզտիկ ծրարով գիրքեր և տետ-
րակներ, որուն տուաւ նաև իւր հասցէն
թէ ինչ էր իւր անունը և ուր կը դըս-
նուէր ինք։ Բան մը չլսեց իւր ծերունի
բարեկամին վրայ մինչև Յունուար 1,
երբ ընդունեց նամակ մը երիտասարդէ
մը։ Ի պատասխանի իւր, հասկցաւ որ
նամակը գրուած էր ծերունի մարդուն
քնակած տեղէն։ Եւ նամակին գլխաւոր
մասը կը բաղկանար հետեւեալ խօսքե-
րէն.

"Պիտի զարմանաք որ ես կը գրեմ
նամակ Ձեզ իմ աներոջս տնէն, և ա-
նէլի ևս՝ երբ ըսեմ Ձեզ թէ կը գրեմ
իմ կնոջս քով նստած, և թէ գլխա-
ւորապէս անոր վրայով կը գրեմ զայս։
Այն ինչ ձեռք առի ինծի ծախած Նոր
Կտակարանդ, կանոնաւոր կերպով սկը-
սայ կարդալ։ Ո՛հ, ի՛նչպէս զգայի իմ
յանցաւոր ըլլալս երբ կարդայի Տէրու-
նական աղօթքին սա խօսքերը, "Մեղի
ներէ մեր պարտքերը՝ ինչպէս որ մենք
ալ կը ներենք մեր պարտականներուն։"
Ձկրկի չխորհիլ իմ կնոջս վրայ, և սա-
կայն կարող չէի ներել անոր։ Որչափ
կը խորհէի այս բանին վրայ, այնչափ
աւելի կը չարչրկէր դիս, և ես ըսի իմ
անձիս, 'Ես պիտի երթամ կնոջս, և
թէպէտ համոզուած եմ թէ նա պիտի
չներէ ինձ, սակայն ես պիտի կատա-
րեմ իմ պարտականութիւնս։' Զգայի
թէ պէտք էր որ երթայի։ Շուտով ե-
լայ ճամբայ. և ի՛նչ պատահեցաւ կը
կարծէք։ Երբ մօտեցայ կնոջս տանը,
տեսայ որ կը բանար դուռը դալու և
դիմաւորելու դիս տարածուած բաղուկ-
ներով և սա խօսքերով, 'Ցեա Ցերը ղրկեց
քեզ, դուն չես դիտեր որ ես որոշած
էի գալ քեզի, որպէս զի հաշտուէի
հետդ։ Ես գիրք մը կարդացի որ չթո-
ղուր զիս հանգիստ մինչև որ չբարե-
կամանամ քեզի հետ։'"

Շուտով հասկցան թէ միևնոյն գիրքն
էր այն որ այսպիսի տպաւորութիւն ը-
րած էր անոնց սիրտերուն վրայ, և թէ
ընդունած էին զայն մի և նոյն անձէն,

(Գաղէերէնէ Ընդհանուրած)

ԻՐԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

[Խմբագրական]

Անցեալ չաբթու քննութեան առինք «Հայ Լուսաւորչական Երիտասարդ»ին նամակը, յորում նա կը թախանձէր Հայոց Ս. Պատրիարք Հայրն միացունել Հայաստանեայց եկեղեցին Անկլիքան եկեղեցւոյ հետ դիմադրելու համար անհաւատութեան եւ արգիլելու այն բաժանումները, որք, ըստ նորա խօսից, կը սպառնան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դոյութեան։ Նոյն թուով արտայայտեցինք մեր գաղափար թէ մինչդեռ երկու եկեղեցեաց միջեւ վարչական միութեան մը հետամուտ ըլլալու չէ, եթէ կարելի է եղբայրական յարաբերութեանց հաստատումը յառաջ պիտի բերէ օգտաչատ արդիւնք։ Զնոք գիտեր թէ այսպիսի յարաբերութեանց հաստատումը կարելի* է։ Անշուշտ անհաւանական է որ Ռուսիա Թողու Անդրկական եկեղեցականաց այցել յԷջմիածին, եղբայրական զգացմանց փոխանակութեան համար Վեհ. Կաթողիկոսին եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ այն մասին հետ, որ կը գտնուի ի Ռուսիա։ Սակայն եթէ այդ յարաբերութիւն ըլլար կարելի, ցուցուներնք թէ ո՛րպիսի օգուտներ յառաջ կրնան գալ։

Այն վտանգ, զոր «Երիտասարդը» կը նչմարէ, է ներքին վտանգ, եւ տկարութիւնն է ներքին տկարութիւն։ Ջկայ ա՛յնչափ մեծ հալածիչ զօրութիւն մը, որ չկանայ տանջանօք եւ սոսկմամբ ստիպել ղՀայս Թողուլ իւրեանց եկեղեցի։ Եթէ Ռուսիա կը հրապուրէ մի քանի Հայեր դէպ Օրթոտոքս եկեղեցի, եւ եթէ ուրիշ Հայեր կ'ընդգրկեն Պապականութիւնը, պատճառը սա է որ այն կապ, որ կը միացունէը զնոսա իւրեանց սեփական եկեղեցւոյ հետ, էր տկար։ Այս ներքին տկարութիւն պարտի տեղի տալ ներքին զօրութեան։ Թէեւ բոլոր աչխարհային զօրութիւնք հակառակ էին նախկին Քրիստոնէից, նոքա էին զօրեղ։ Այդ Քրիստոնեայք կեցան հաստատուն, եւ տճեցան հիանալի արագութեամբ, մինչդեռ կայսրութիւնը, որ ունէր արդի կայսրութեանց մեծագոյնէն աւելի զօրութիւն, կը ջանար ջնջել զնոսա։ Իւրեանց զօրութիւնն էր ներքին հաւատոյ զօրութիւն, եւ ներքին կապակցութիւն առ իւրեանց Տէր։

Անկլիքան եկեղեցւոյ բարեկամութիւնը պիտի օգնէ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ, եթէ նա ձեռնտու լինի սմա վերստանալու զայս ներքին զօրութիւն։ Եթէ ոմանք խորհին թէ այսպիսի բարեկամութիւն մը պիտի ըլլայ պաշտպանութեան միջոց, — այսպիսի պաշտպանութիւն մը, զոր մեծ Պետութիւնք կ'ընծայեն Լուքսեմպուրկի Դքսութեան — նոքա կը սխալին։ Այսպիսի հովանաւորութիւն մը պիտի չպաշտպանէր զնոսա արտաքին թշնամիներէ իսկ։ Ի՞նչպէս Լուքսեմպուրկցիք կըրնան դիտնալ թէ Պետութիւնք պիտի չբաժնեն զԴքսութիւնն, որպէս պատահեցաւ Բոլոնիոյ, կամ թէ մնացեալ Պետութիւնք պիտի չթողուն Գերմանիոյ կլլել զայն փոխարէն մը առանալով։ Անգլիա չկրնար պաշտպանել Հայաստանեայց եկեղեցին Ռուսիայէ եւ Պապական Տէրութիւններէ, եթէ այս վերջինք որոշեն ձուլել զայն Օրթոտոքս եւ Պապական եկեղեցեաց մէջ։ Հայաստանեայց եկեղեցին պիտի ապրէր եթէ երբեք ապրէր, լոկ իւր իսկ զօրութեամբ։

Անգլիական զօրութիւնը պիտի կարենայ նուազ չաջողութեամբ պաշտպանել զՀայաստանեայց եկեղեցի ներքին վտանգներէ։ Երբ անհաւատութիւն եւ աչխարհասիրութիւն չարձակին անոր վրայ, այն զօրութիւն, որ կարող է չաղթահարել զառանք, պարտի գըտնուիլ եկեղեցւոյ մէջն իսկ։ Ճարտար եւ խելացի բժչկի մը բարեկամութիւնը կ'ընծայէ հիւանդ մարդու մը օգնութիւն ճիշդ ձեռնտու լինելով նմա չաղթահարել իւր ներքին տկարութիւն։ Ուսեալ եւ բարի մարդու մը ընկերակցութիւնը նոյնչափ կը նպաստէ մեզ՝ օգնելով մեզ չաղթահարել մեր մեղքեր եւ տգիտութիւն։ Եւ Անկլիքան եկեղեցւոյ հետ հաղորդակցութիւնը պիտի զօրացունէ Հայաստանեայց եկեղեցին, ճիշդ օժանդակելով նմա առաւել պարզութեամբ հասկնալ Քրիստոնէական վարդապետութիւնները եւ գործ դնել առաւել եռանդեամբ Քրիստոնէական առաքինութիւնները։

Կ'ուզենք ուրիչ ձեւի ներքեւ ներկայել մեր այս խորհրդածութիւն, նոյն իսկ հնութեակելով մեր անձ տպաւորացուցիչ կրկնութիւնները ընող մը համարուելու վտանգին։ Քաղաք մը, որպէս Բարիզ, կրնայ անառիկ ըլլալ, վասն զի չրջապատուած է պարսպով մը, կամ զօրութեանց չարքով մը։ Անգլիա կրնայ անառիկ ըլլալ, վասն զի չրջապատուած է ծովով, եւ վասն զի իւր նաւատորմն է աչխարհիս հզօրագոյն նաւատորմը։ Սակայն մարդ, անատուն, կամ ո եւ է գործարանաւոր մարմին կարող է ըլլալ զօրաւոր լոկ իւր անձնական ներքին եւ կենսական զօրութեամբ։ Արդ, եկեղեցին է մի գործարանաւոր մարմին, եւ կը ներկայէ Քրիստոսի մարմինն։ Եկեղեցին կը բաղկանայ այնպիսի անձերէ, որք նման մարմնոյն անդամոց կապուած են միասին՝ կենսատու կապով մը, այսինքն հաւարակաց հաւատքով, հասարակաց սիրով եւ հասարակաց յոյսով։ Եկեղեցւոյ զօրութիւնը համեմատական է այս զգացմանց զօրութեան իւր իւրաքանչիւր անդամի սրտին մէջ։ Արտաքին պարիսպներ կամ չրջապատող ծովեր չեն կարող ընել զայն հաստատուն։ Որչափ կանուխ իրականացուի սա, այնչափ լաւագոյն պիտի լինի անոնց համար, որք կը ջանան զօրացունել եկեղեցին։

Այն մարդիկ, որք կ'ուզեն եկեղեցին զօրացունել, երկու դասակարգեր կը կազմեն, ոչ միայն Հայոց մէջ, այլ նաեւ Յունաց, Յակոբիկեան Ասորւոց եւ Թուրքիոյ ուրիչ եկեղեցեաց մէջ։ Առաջին դասակարգը կը զգայ կրօնի բարձրագոյն կարեւորութիւնը։ Նոքա կը նկատեն եկեղեցին, իբր Աստուծոյ վերակարար յայտնութեանց աւանդատունն — այն յայտնութեանց, որք արուած են առ մարդկութիւն, իբր «սիւնն եւ հիմն ճչմարտութեան։» Կը հաւատան թէ ցորչափ եկեղեցին զօրանայ, վերկաղներուն թիւը կը բազմանայ, եւ Աստուծոյ չնորհքը կը տածուի ի նպաստ աղգին աչխարհային, որպէս նաեւ, հոգեւոր գործոց։ Եթէ իւրեանց աղգ բարքանայ աղնեցութեան եւ զօրութեան ամենաբարձր աստիճանին, եւ նոյն ատեն ան-

կրօնութիւնն ընդդրկէ, նոքա տակաւին պիտի համակուին անհուն վիշտով, վասն զի վստահ են թէ ժողովրդեան իրական եւ մշտատեւ բարօրութիւնն է կորսուած։

Կը դանուին ուրիշներ, որք կ'ուզեն զօրաւոր եկեղեցի մ'ունենալ, իբր զօրեղ ազգային կապ մը։ Ըստ բազմաթիւ Հայոց կարծեաց, այս է իրենց դրեթէ միակ կապը։ Հայք կ'ապրին զանազան կառավարութեանց ներքեւ, եւ անոնցմէ ոչ տակաւ կորսնցուցած են իւրեանց ազգային լեզու։ Հայք ցրուած են ընդարձակ երկրի մը վրայ, որ մեծ մասամբ զուրկ է արագ հաղորդակցութեան միջոցներէ, եւ բազում գաւառաց մէջ կը կազմեն միայն ժողովրդեան փոքրամասնութիւնն։ Այս իրողութիւնք չափով մը բայց ոչ նոյն ընդարձակութեամբ կը պատկանին Յունաց։ Ցոյնք ըստ բաւականին ցրուած են, եւ ատոնցմէ հազարաւորք կորսնցուցած են Ցոյն լեզուն, տակաւն թերեւս Ցոյնք պիտի նկատէին իւրեանց ազգային ապագայն աւելի ամրապինդ, եթէ իւրեանց եկեղեցին ըլլար տարբեր՝ Ռուսական եկեղեցիէն։ Արդ, նոքա, որք կը դնահատեն եկեղեցին իբր ազգային կապ մը, պարտին բաղձալ որ սա ըլլայ զօրաւոր եկեղեցի մը։ Կը թուի մեզ թէ կան բազում անձեր, որք կը խաբեն զինքեանս այս խնդրոյ մէջ։ Նոքա կ'ըսեն, «Պարտինք փարիլ եկեղեցւոյ իբր ազգային կապի մը,» եւ մի եւ նոյն ժամանակ կը քաջալերեն անհաւատութեան տարածումն, որ կը սպանանէ եկեղեցւոյ կեանքն։ Այս խօսք կը նմանի նաւավարի մը խօսքին. «Պարտինք փարիլ այն չղթային, որ կը կապէ զմեզ եղերքին», եւ միեւնոյն ատեն քաջալերէր ուրիշները խարտել չղթայն, եւ եւս քան զեւս չարունակաբար անհատատ գործել զայն։ Երբ անհատ մը կը հասնի այն կէտին թէ կը փարի իբր եկեղեցւոյ պարզապէս լոկ իբր ազգային զգացման պատճառաւ, այն եկեղեցի դադրած է այդ անձի համար ազգային կապ մ'ըլլալէ։ Եթէ նա չպահպանուիր ուրանալէ իւր ազգութիւն ուրիշ պատճառներով, անշուշտ պիտի չպահպանէ զայն եկեղեցւոյ մը միջոցաւ, զոր կը նկատէ իբր մի խաբէութիւն։ Մարդիկ կը միաբանին հասարակաց չահերով եւ հասարակաց զգացումներով։ Եթէ ամբողջ ազգի մը ընդունել տաս սկեպտականութիւն, իբր ազգային կապ մը եկեղեցին ոչնչութեան կը մատնուի։ Ո՛րպիսի զօրութիւն ի գործ պիտի դնէ այնպիսի եկեղեցի մը, զոր ամենքին կ'արհամարհեն իւրեանց սրտերու մէջ, մարդիկ միաբանեցնելու համար։

Ուրեմն ինչ տեսակէտէ ալ մարդիկ դնահատեն իւրեանց եկեղեցի, նոքա պարտաւորեալ են բաղձալ տեսնել զայն զօրաւոր եկեղեցի մը։ Եւ մեք ցուցուցինք թէ եկեղեցւոյ մը զօրութիւնը պարապ գտնուիլ իւր մէջն իսկ։ Թէ ինչպէս կրնանք զարգացուցնել այս ներքին զօրութիւն, յաջորդ չաթաթ պիտի ներկայնանք Ա. Եֆեսէնէլի ընթերցողաց։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ

Իտալիոյ Նախարարապետին, Մ. Քրիսպիի, ի Թուրին ըրած մի բանախօսութիւնը Տրիտրիխսրուհ դառնալէ չատ եռքը՝ բաւական ուշադրութեան առարկայ եղած է։ Սէֆէրնէյ-Ըէր ասկէ առիթ առնլով կը գրէ հետեւեալն.

Ցայտնի է թէ դեռ չէ վերջացած Իտալիոյ բարեզարգութիւնը յանդգնոյն տարրներուս մէջ ի մասին կարող լինելու ընտրել վարչական մարդիկ։ Սիներոր Տէբրէդիս բոլորովին չյարմեց մեր զմայլումը, բայց անտարակուսելի է թէ նա կառավարեց, եւ բարւոք արդիւնքով Տորդրդարան մը որպէս կարելի չեղաւ ուրիշներու ձեռամբ, եւ որ նորա վարչութեան ներքեւ Իտալիոյ ընկերական կարգը բարւոքեցաւ եւ դիմադրական զօրութիւնը եւ ելեւմտական վարկը աւելցաւ առ ըստ ամէն։ Այժմ անոր յաջորդած է կարող անձ մը։ Իտալիոյ նոր Նախարարապետին խօսից եւ գործողութեանց մէջ կայ յատկութիւն մը որոյ վրայ անկարելի է որ չզմայլին մինչեւ իսկ անոնք որ չեն սիրեր զնա։ Կը խօսի իբրեւ պաշտօնեայ մեծ Երկրի մը եւ ոչ իբրեւ մեքենայիչ։ Օրինակի համար իւր Երեքշաբթի աւուր բանախօսութեան մէջ Թուրինի Արքունի Թատրոնին մէջ զոր ուղղեց ոչ միայն Իտալիոյ, այլ եւ համայն աշխարհի, կը նկարագրէ Իտալիոյ դիրքը այնպիսի ազատամբտարար որոյ նման Եւրոպա ցարդ հազիւ ուրեմն կ'ակնկալէր լսել Իտալացի դիւանագէտ մը, զի հաւատրէ հետէ խուսափումը կ'առնուէր փոխանակ ճարտարութեան։ Քաջայայտ է թէ նա իւր հայրենիքը կը համարի զօրացած, եւ մինչ ոչ ումեք կը սպառնայ, եւ ի սրտէ կը բաղձայ խաղաղութեան, որոյ քան տարի տեւելը Իտալիոյ առաջին պէտքն է, այնպէս մը կը խօսի որ իւր նախորդնեբէն եւ ոչ ոք տակաւին համարձակած է խօսել։ Կը պահանջէ որ Իտալիա հաւասար սեպուի Գաղիոյ, կ'ակնարկէ թէ Գաղիոյ յաղթուիլը Իտալիայէ այնչափ կարելի է ինչպէս Իտալիոյ յաղթուիլը Գաղիայէ, եւ յետոյ կ'ըսէ թէ այսպիսի կռուոյ մը մէջ յաղթութիւնը կամ պարտութիւնը հաւասարապէս վնասակար է երկոցունց Տէրութեանց ազատութիւններուն։ Կը սիրէ զԳաղիա եւ կը զմայլի անոր վրայ, բայց Իտալիա դաշնակից է կեդրոնական Տէրութեանց եւ Անգղիոյ։ Ուրիշ, բայց հազիւ աւելի պարզ խօսքով, Սիներոր Քրիսպի չփափաքիր պատերազմիլ Գաղիոյ հետ, բայց միանգամայն կը զգուշացունէ զԳաղիա չփափաքիլ պատերազմելու։ Այս նոր խօսք է որ կը լսուի Իտալական պաշտօնէի մը բերնէն, եւ պարտի խոկմամբ առարկայ լինել ի Բարիզ, վասն զի Իտալիա եթէ զօրաւոր է մինչեւ անգամ իւր դաշնակցայ օժանդակութեամբ միայն, տակաւին զօրաւոր է։

Ճիշդ նոյնչափ ազգու լեզուաւ կը խօսի ընդդէմ Ռուսիոյ։ Դոհ չըլլալով յայտարարել ինչպէս ի Ֆրանքֆորդ, թէ Իտալիա չուզեր տեսնել զմիջերկրականն եղած Ռուսական լիճ մը, հրատարակեց ի Թուրին թէ յԱրեւելս Իտալիա պիտի կենայ ժողովուրդներու իրաւանց կողմը, եւ պիտի յարդէ դաշնադրութիւնները, եւ թէ մանաւանդ կը բաղձայ տեսնել «աստիճանաբար զարգացում Պալքանայ մէջ գտնուող ուրոյն ազգայնութեանց տեղական ինքնօրինութեանց։» Բառերը խնամով են ընտրուած, եւ նչանակութիւնն այս է թէ Սերվիացիք եւ Պուլկարք, Ցոյները եւ Մոնթէնէկրոցիք պարտին թողուիլ որ աճին ազատութեան մէջ — ուզղակի արհամարհանք եւ սպառնալիք Զարերուն աչխարհավարութեան։ Դիւրովին անկարելի է որ Իտալացի դիւանագէտ մը աւանդական կատարեալ զգուշութեամբն հանդերձ, ասոր նման բան մը խօսի առանց լիովին վստահ լինելու իւր հիման հաստատութեան վրայ։ Անոր իմասը սա պարտի ըլլալ թէ կեդրոնական Տէրութիւնք կ'ընդունին Պալքանեան Թերակղզւոյն ազատ լինելու սկզբունքը իբրեւ իրենց աչխարհավարութեան առարկաներէն մին, եւ թէ Ռուսիա կա՛մ բռնութեան պէտք է դիմէ, եւ կա՛մ թող տայ որ Հարաւային Սլաւք եւ Ցոյնք իրենք անօրինեն իրենց գործերը։ Զարերը չեն կրնար յօժար կամօք հաւանիլ այդ բանին, եւ անոնց չկըրնալուն պատճառաւ Սիներոր Քրիսպիի խօսքը այսչափ կարեւոր եւ համարձակ է։

Սիներոր Քրիսպի աւելի կարուկ խօսեցաւ Անգղիոյ հետ դաշնակցութեան վրայ։ Ոչ ինչ, ինչպէս Սիներոր Քրիսպի քաջ գիտէր, այնչափ կը յուզէ զԳաղիա որչափ սա թէ Անգղիա եւ Իտալիա ի միասին պիտի կենան Միջերկրականին վրայ. վասն զի այդ ոչ միայն զԱնգղիա կ'ապահովէ Եգիպտոսի մասին, եւ կ'երաչխաւորէ այժմու վիճակն ի Մարոքքոյ, այլ նաեւ կ'ազատէ զԻտալիա իւր մեծագոյն վտանգէն, ծովային յարձակմանէ իւր ծովեզերեայ անպատսպար քաղաքաց վրայ։ Ցոյչափ Նաբոլի եւ Ճէնովա ապահով են, Իտալիա զինք ազատ կը զգայ գործել։ Այսու ամենայնիւ Իտալիոյ Նախարարապետը կրկին եւ կրկին կը յեղյեղէ թէ Անգղիա բնաւ չէր ունեցած աւելի հաւատարիմ եւ աւելի անկեղծ դաշնակից մը քան Իտալական Թագաւորութիւնը։ Անգղիա, ըսաւ Սիներոր Քրիսպի, մեր հաստատուն դաշնակիցն է։ Մինչեւ իսկ փոքրիկ ակնարկութիւնը Ցրիտրիխսրուհի տեսակցութեան վրայ, ունէր որոշ եւ մասնաւոր նչանակութիւն եւ էր նոյն տեսակէն։ Զանքեր եղան ի Գաղիա, փոքրկացունելու համար յիչեալ տեսակցութեան ազդեցութիւնը, կամ մինչեւ իսկ այնպէս մեկնելու թէ այն կը վերաբերէր ի մէջ Իտալիոյ եւ Հռոմէական եկեղեցւոյ առանին վէճերու, եւ թէ Սիներոր Քրիսպի հերքեց զայնս դիւանագիտական հանճարով։ Ըսաւ թէ չէր կարող ի վեր հանել գաղտնիքներ. անոր լեզուն կապէր ի Ցրիտրիխսրուհ տեղի ունեցած բանեբուն մասին, բայց թերեւս կրնար համաձակել կրկնել Իչխան Պիզմարքի սա վերջին խօսքը զոր ըսաւ մինչ կը բաժնուէին իրարմէ. «Մենք ծառայութիւն մը մատուցինք Եւրոպայի» Իչխան Պիզմարք եւ Սիներոր Քրիսպի յայնժամ ըրած էին բան մը, եւ բաւական մեծ բան մը որ համայն Եւրոպայի աղէ. — այս է պատասխանը զոր տուաւ նոյն ինքն Գերմանի Նախարարապետը անոնց որ կը հաւատան կամ կը կեղծեն հաւատալ թէ երկու մեծ Միապետութեանց ներկայացուցիչք ծախեցին իրենց արձակուրդի օրերը որպէս զի փոխանակութիւն ընեն ողջունատուութեանց, կամ խօսակցին իրարու հետ Պապին վրայ։ Ի վերջոյ, Սիներոր Քրիսպի դարձուց խօսքը առանին գործոց միոյն որ ճիշդ այս ժամուս սիրտ կ'ուզէ դիմանալու, այն է Իտալական զօրաց պարտութիւնն ի Հապէչաց, եւ այնչափ խօսքեր ըսաւ թէ Իտալիա մտադիր է կռուիլ Հապէչաստանի հետ, եւ չարունակել կռուիլ մինչեւ որ իւր բոլոր արդար նպատակներն իւյանդ հանէ։ Սպառնական այս խօսքին յաջորդեց հրամանը որ տասն հազար զօրք աւելցուի Մասուայի զօրաց վրայ։

Դրեթէ չկայ հարկ ցուցնելու թէ ինչ կարեւորութիւն ունին այս յայտարարութիւնք։ Անոնք կը ցուցնեն թէ Իտալիա իւր մեծ բազմամարդութեամբ եւ Հարաւային Եւրոպայի մէջ եղական դիրքովը, այժմ ունի կառավարութիւն մը որ եթէ հարկ ըլլայ, կը համարձակի պատերազմիլ, թէ ունի աչխարհավարութիւն մը որոյ համար չատ բան չանձն առած է կրել, եւ թէ կը գտնուի այնպիսի տրամագրութեան մէջ որ կը ճանչնայ թէ եթէ Տէրութիւնք կ'ուզեն ապահով ըլլալ, պարտին, ըստ բանից Վիքթոր Էմմանուէլի, պատկառանք եւ երկիւղ միանգամայն ազ-

դել։ Իտալիա, արդեամբ կը հաստատէ թէ ունի իրաւունք գործել իբրեւ Մեծ Տէրութիւն, եւ որովհետեւ ունի 300,000 զօրք, որոյ մէկ հատուածը մօտերս մեռան գիրկընդխառն կռուելով ըստ թուոյ ահագին ապստելութեամբ զօրաց հետ, նորա այս խօսքերն ունին մեծ կշիռ եւ կարեւորութիւն։

ՅԻՄԱՐՆ ԵՒ ԻՒՐ ԴՐԱՄԸ

Այն գործաւոր, որ կը տեղաւորէ իւր դրամ գիւղապանին գանձանակը, յիմար մ'է։ Նա գրաւի կը դնէ իւր տունն ու ընտանեաց բարեկեցութիւնն առանց կարող ըլլալու յետոյ վերադարձ ազատել զայն։ կը դնէ ինքզինք այնպիսի զօրութեան մը ներքեւ, որ կը գործածէ զնա վրան կոխկրտելու եւ լափելով զնա գիրնալու համար, եւ որ կը կորզէ ի նմանէ նորա տոկոդ երիտասարդութիւնը։ Զենք կարօտիր բան մ'ըսել գիւղապանին դէմ, պէտք չունինք ճարտարախօսութեան հեղեղ մը թափել օղիին դէմ, ոչ ալ կը կարօտինք քարոզել արբեցուցիչ ըմպելեաց ընդդէմ՝ բարոյական հիմանց վրայ։ Բաւական է ցուցունել տեսարանն գործաւորի մը՝ յանձնելու ինքզինք նուաստացուցիչ կենաց, յորում նա անասունի փոխուած է եւ իւր ազնուացուցիչ յատկութիւնք չնչուած են։ Մարդոյ, որ այնչափ պանծալի է, նուաստացումն է այն։ Սա կը նետէ ինքզինք մէկդի, առանց փոխարէնը բան մը ստանալու։ Օրուան ծանր աշխատութենէն ետք, կ'երթայ ի գիւղապան, եւ ժամէ մը վերջ այդ աշխատութեան փոխարէնը բան մը չունի ցուցունելու — ոչինչ, բայց միայն ապշութիւն կամ արբեցութենէ դրդեալ կռիւ եւ կամ մեղապարտ ոճիր մը։ Այն գործաւոր, որ իւր աւուրչէքին գործածման համար չկրնար լաւագոյն եղանակ մը գտնել, յիմար մ'է, — այո՛, վատթարագոյն քան յիմար մը, վասն զի գործաւորն իւր ընթացքին համար ունի այնպիսի պատասխանատուութիւններ, զորս յիմարը չունի։ Նմանապէս գործաւոր մը կրնայ ըսել իւր ընկերաց, «Տասը տարի չարաչար աշխատինք ամէն օր եւ տեսանենք թէ ո՛րչափ կրնանք հարստացունել անկիւնի գիւղապանը։» Թէեւ գործաւորք յառաջնմէ չեն խորհրդակցիր այս կերպով, այսու ամենայնիւ այս իրողութիւն ամէն օր կը պատահի բազում քաղաքաց մէջ։ Կրնա՞յ գործաւոր մը աւելի դէշ կերպով վատնել իւր օրական վաստակ, քան տալով զայն արբեցուցիչ ըմպելեաց վասն։ Այդ անհատ լաւագոյն կ'ընէ նետելով զայն գետոյն մէջ կամ թաղելով զայն հողին տակ, վասն զի յայնժամ պիտի չգտնուի բռնակալ մը, որ իչխէ նորա վրայ։ Այն աւուրչէքներ, որք հոգածութեամբ կը գործածուին, կը բերեն գործաւորին մեծ երջանկութիւն։ Ո՛րը լաւագոյն է. ունենալ տունն մը թէ գիւղապանին ճիրանաց մէջ սեղմուիլ։ Ո՛րը լաւագոյն է. ունենալ պահեստի դրամ անձրեւային օրուան մը համար, կամ թէ ընկղմիլ թշուառութեան եւ աղքատութեան ովկիանոսին մէջ։ Գիւղապանը խնդութեամբ կ'ընդունի քեզ, երբ տակ ունիս եւ կ'աքացէ քեզ դուրս, յորժամ դրամդ սպառած է։ Կ'ընդունի քեզ իբր մարդ, եւ կը վոխէ անասնոյ։ Կը սպառէ քու զօրութիւնդ ու չահդ, եւ կը մեկնիս իբր մուրացիկ։

Սոսկ խնայողութեան պակասութենէն է որ բազում գործաւորք կը տառապին այժմ։ Ինայեալ դրամներով գործաւորը կրնայ բարձրացունել ինքզինք։ Կրնայ ըլլալ վոխատու մը վոխան վոխառուի։ Նաեւ կրնայ ըլլալ գործաւէր մը, որպէս գործաւոր մը։ Կանխիկ դրամով պիտի գնէ աւելի աժան, քան զոր այժմ կը գնէ սպառիկ։ Ժուժկալութեամբ, միխիթարական տնով մը, ապագայ խոստացող որդիներով, հանրութենէն ընդունած մեծարանօք եւ իւր այրութեան նկատմամբ տածած վստահութեամբ երջանիկ պիտի ըլլայ նա։ Ի վեր քան զամենայն, այդ գործաւոր իւր անձ պիտի չյիմարեցունէ թափիթփելով գինետան մէջ իւր աշխատութեան վարձքը։

ԱՆՄԱՔՈՒՐ ՋՈՒՐ

Այն զանազան անմաքրութիւններ, որք կը գտնուին խմելու ջրոյ մէջ, կրնան բաժնուիլ երեք դասակարգերու։

1. Հանդոյն նէ-նէր, որպիսի են մանր կաւ եւ աւազ, որք կրնան պատճառել թանչ իւրեանց մեքենական գործողութեամբ աղիքներուն վրայ. կրոյ եւ մակնէզիոյ բաղադրութիւններն, որք կը կազմեն «կարծր» ջուր, եւ մանաւոր վնասակարութիւն չունին. կապարի աղերն, որք կրնան յառաջ բերել անդամալուծութիւն եւ աղեաց խիթ. եւ զանազան նիւթեր, որք առաւութեամբ կը գտնուին այլ եւ այլ հանքային ջրոց մէջ, որոցմէ բազումք ընդարձակօրէն կը գործածուին բժշկական նպատակաց համար։

2. Ապականեալ գործարանաւոր մթերք, լուծեալ կամ փոքրիկ մասնիկներով, որ յառաջ կուգայ փտած տերեւներէ եւ փայտէ, նեխած պտուղէ եւ բուսեղէններէ, ապականեալ դիերէ, հոտած միսէ, խոհանոցի աղբերէ եւ անասնոց կղկղանքէ։ Ասոնք կը գրգռեն մարդոյ ննդական անդքը, կը նուազեն կենդանութիւնն, կը պատճառեն ջերմի ինչ ինչ տեսակներն, որովայնալուծութիւն եւ այլ հիւանդութիւններ, եւ այսպէս կը տկարացունեն ամբողջ կազմութիւնն այնպէս որ մարմինը պատրաստ որս մը կ'ըլլայ ամէն տեսակ հիւանդութեանց։

3. Փուքէ կենդանի գործարանաւոր մթերներ, որպիսի են որովայնի լարաձեւ որդին հաւկիթները, խոզին որովայնին մէջ առող ընդէնէն կոչուող եւ ուրիշ անասնիկներ որք եթէ մարդկային կազմութեան մէջ մտնեն, կը պատճառեն ինչ ինչ ծանր հիւանդութիւններ, եւ բոլոր մնացեալներէն աւելի ահաւոր են պուրնէքը» անուանեալ կենդանական աշխարհին ամենատեսորին եւ մատնաչափի մը լինն հազարերորդին չափ մեծութիւն ունեցող մանրադիտակային անասնիկները, կամ հիւանդութեանց սերմերն, որոց զանազան անդամները յառաջ կը բերեն կեղծամաչկութիւն (ֆիֆթերէ), ժանտատենդ եւ ջերմեր, թանչ, եւ ուրիշ մահաբեր հիւանդութիւններ։ Այս սերմեր կը վխտան աղտոտ ջրոյ մէջ, եւ երբ արդէն աղտոտութեամբ տկարացեալ մարդկային կազմութեան մէջ մտնեն, կը գտնեն անդ պարարտ հող եւ նպաստաւոր պայմաններ բուռն եւ արագապէս աճելու համար։

Ասոնք ըլլալով վտանգներն որոց կ'ենթարկի չարունակաբար անմաքուր ջուր խըմողը, կայուածոց տէրերու պարտաւորութիւնն է մէկ կողմանէ մաքուր ջրոյ մեծ քանակութիւն մը հոգալ, նաեւ չարմար ածականներ եւ ամէն զիւրութիւն այդ ջրոյ մաքրութիւնը պահելու համար, եւ միւս կողմանէ վարձկաններու պարտաւորութիւնն է ստիպողաբար պահանջել որ առողջութեան այս էական պայմաններն հայթայթուին, եւ մերժել վատնդել իւրեանց անձեր համբերելով անոնց պակասութեան։

Ջրոյ մէջ գործարանաւոր աղտեղութիւնները վորձելու պարզ եւ պատշաճ եղանակն է գործածել Բօնաթի հեղուկ կոչուած բաղադրութիւնն, որ խառնուրդ մ'է քոլոճոնի եւ ճանկանէզի։ Այս բաղադրութենէն քանի մը կաթիլ՝ ջրոյ բաժակի մը մէջ դրուելով, յառաջ կը բերէ գեղեցիկ կարմիր վարդի գոյն մը, որ, եթէ գործարանաւոր մարմին գըտնուի ջրոյն մէջ, ժամէ մը վերջ տեղի պիտի տայ աղտոտ, մուխ կարմիր գոյնի, եւ այս պարագային ջուրն է անյարմար խմուելու, սակայն եթէ գոյնը մնայ անփոփոխ, ջուրն է ազատ վնասակաւոր գործարանաւոր անմաքրութիւններէ։

ՎՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Գարատաղի գործերը կը անօրինուէին խիստ արտաքոյ կարգի եղանակաւ, յորժամ Լօրէնս Օլիֆէնթ այցեց զայն, մի քանի տարի յառաջ։ Համնելով Իչխանապետութեան մայրաքաղաքը, Զէբինիէ, վերահասու եղաւ անդ թէ օթեան չէր գտնուեր, սակայն տեղ պատրաստած էր բարձրաստիճան օտարականին համար իչխանի մը մէջ, որ կը պարունակէր մի քանի դատարկ անկողնոյ սենեակներ։ Մտնելով այս սենեկաց միոյն մէջ, բարձրաստիճան հիւրը գտաւ թէ պարզութեամբ կահաւորուած էր այն, եւ, որովհետեւ սեղան չկար անդ, իւր ընթրիքը դրուեցաւ մեծ անասուկի մը վրայ, զոր այդ սենեակ կը պարունակէր։ Յորժամ հիւրը կը վայելէր զիւր ճաշ դասը բացուեցաւ յանկարծակի, եւ հսկայ Գարատաղցի մը ներս քայլեց։ Ձանապարհորդը կ'ըսէ.

«Նա ուղղեց ինձ իւր խօսք մեծ քաղաքավարութեամբ եւ իւր ընկէր լեզուաւ, զէթ իւր ընթացքէն այնպէս հետեւցուցի թէ նա էր քաղաքավար, վասն զի իւր խօսքերէն եւ ոչ իսկ բառ մը կրնայի հասկնալ։ Կանգնեցայ, եւ ծռեցայ մեծ յարգանօք՝ խօսելով նմա սահուն Անդղիերէնով, որոյ վրայ Գարատաղցին հանեց իւր գրպանէն ահագին բանալի մը, եւ ուղղեց զայն անասուկին փականքին, այսպէս հասկցունելով ինձ թէ կ'ուզէր բանալ անասուկը։ Զայս կատարելու համար, հարկաւոր էր ինձ հեռացունել ճաշի սեղանը — գործողութիւն մը, որ ընդ վոյթ կատարուեցաւ։ Որովհետեւ այդ անձ կը թուէր անկեղծ եւ յանկուցիչ մարդ՝ առանց ո եւ է դաղտնեաց, երբ բացաւ անասուկը, նայեցայ նորա ուսոց վրայէն տեսնելու թէ ի՛նչ կար անոր մէջ։

Ի զարմացումն իմ, մինչեւ բերանը անասուկը լեցուն էր սառի պարկերով։ Ոչ միայն այսչափ, այլ իմ օտարոտի այցելուս բացաւ մին այդ պարկերու, եւ թափեց ափ մը ի ոսկի։ Յորժամ նա համրեց այնչափ ոսկի որչափ կը կարօտէր, կապեց վերստին պարկը, տեղաւորեց զայն, կղպեց անասուկը, բազում Սլավական արտայայտութեանց հետ, որք, առանց տարակոյսի, չատագովութիւններ էին, օգնեց ինձ իմ հագկերոյթ վերստին կարգի դնելու, եւ, վերջնական քաղաքավար ողջունիւ, անհետեւութացաւ, թողլով ինձ առանձին անծանօթ դանձին հետ, զոր նա այս եղանակաւ յայտնած էր ինձ։ Բոլորովին օտարական անհատէ մը ինձ յայտնուած այս բացարձակ վստահութիւն զարհուրեցուց զիս, եւ անկողին մտայ ի զուր ջանալով լուծել զաղտնիքը։

Այդ զաղտնիք չլուծուեցաւ մինչ հետեւեալ օր, յորժամ տեղեկութիւն ստացայ թէ այն անասուկ, որոյ վրայ ճաչած էի, կը պարունակէր Իչխանապետութեան ամբողջ եկամտեան,

եւ թէ Գարատաղլին, որ կղպած էր զայն, եւ թողած էր իւր պաշտօնական սենեակ ի չնորհս իմ, էր Իշխանապետութեան Գանձուց Պաշտօնեայն։»

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՈՒՂԵՂԻՆ ՄԷՋ ԱՐԻՒՆ։ Տոք. Ալպերթ Լէֆֆինկուէլ Տանզվիլցէ, Կանադա Ա.-ոլորնիան հանդիսին մէջ ուշադրութիւն հրաւիրելով ուղեղը բոլորովին անգործ թողլոյ կարեւորութեան վրայ, կու տայ քանի մը հետաքրքրաշարժ բացատրութիւններ թէ ինչ ազդեցութիւն կ'ընէ մտքին գործողութիւնը ուղեղին մէջ արիւն քաշելու մասին։

Բնական վիճակի մէջ եւ մինչ մարմնոյն մասնաւ անգործ են եւ հանդարտ եւ միտքն անդորը, հաւանական է թէ արիւնը չրջան կ'առնու մարմնոյն բոլոր մասանց մէջ կանոնաւորապէս եւ առանց նշանաւոր փոփոխութեան։ Թող մարդ պառկի եւ տարածուի առանցքի վրայ հաստատուած եւ եւ էջի ձեւ Մոսոյի անուանեալ սեղանի մը վրայ, դոցէ աչուքները, պահէ իւր միտքը խաղաղ, եւ դրուի հաւասարակշռութեան մէջ. ի՞նչ կը պատահի։ Ոչ ինչ։ Թող բանայ իւր աչուքները, կարդայ գիրք մը։ Ի՞նչ կ'ըլլայ։ Ուղեղը աւելի արիւն կ'ընդունի։ Ինչէ՞ն դիտես։ «Եթէ ճշմարիտ է,» ըսաւ Մոսոյ, «ապա ուրեմն գլուխը աւելի ծանրանալով իւր մէջ աւելի չատ հոսող արիւնէն, հաւասարակշռութիւնը կը խանգարի, եւ վար կը հակի մարդուն գլխուն կողմի մասը սեղանին որուն վրայ նա պառկած է։» Փորձեց եւ ահա սեղանին այն կողմը վար հակեցաւ ճիշդ ինչպէս որ խորհեցաւ։

Այս բանը պատճառ եղաւ ոչ սակաւ այնպիսի փորձեր ընելու, որոց բոլորն ալ կը ցուցնէին թէ երբ ուղեղը կը գործէ, մարմնէն դէպ անոր մէջ հոսող արիւնը կը ծանրացունէ գլուխը եւ կը թեթեւցունէ սրունքից կողմը։ Հոգ չէ, ինչ նախզգուշութիւն որ ըլլայ արգելելու ոչ-կամայական չարժումները, հոգ չէ որ փորձին առարկայ եղող անձը բռնէ անգամ իւր չունչը եւ մնայ կատարեալապէս լուռ, չընելով բան մը անդամ որով մղուի փոքր մաս մը իսկ արիւն դէպ ի գլուխը, բայց եթէ կը սկսի խորհել բուռն կերպով, անչուշտ վար կը հակի սեղանին այն կողմը ուր կը կենայ անոր գլուխը։ Մինչեւ անգամ եթէ այն միջոցին օտարական մը մտնէ սենեկէն ներս, գլուխը կը հակի վար։ Եւ բոլոր ատոնց պատճառը պարզապէս այս է որ երբ մենք որեւիցէ կերպով կը պահանջենք ուղեղէն աւելցունել իւր ուշադրութիւնը, ուղեղն եւս կը դառնայ մարմնոյն եւ կը պահանջէ անկէ աւելցունել իւր մէջ վազող արիւնը։

ԹԷ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՐՏԱԴՐԷ ԱՐԲՈՂՋ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ։ Վերապատուելի Տր. Կ. Մ. Սթիլ կը գրէ Ո-ըբ-ի Էնթ Ո-էյճ — «Իրապէս ճշմարի՞տ է թէ 'աշխատութիւն կ'արտադրէ աշխարհիս ամբողջ հարստութիւնն'։ Սնչուշտ աշխատութիւն բառով հոս ըսել կ'ուզուի մարմնական զօրութեան ի գործ դրուիլն, ապա թէ ոչ հետագայ նախադասութիւնները նշանակութիւն չեն ունենար։ Այն անձ, որ երբէք խորհած է այս նիւթոյ վրայ, կը հաւատայ թէ մեծամեծ գործարանները, նաւաշինութեան աւազանք, լայնածաւալ քաղաքայ մէջ քարէ, աղիւսէ եւ երկաթէ ընդարձակ չէնքերն, երկաթուղիները, մեծազօր չոգենաւներն, բազմամարդ մեքենայներն, եւ անհամար այլ չինուածք արդիւնք են սոսկ ձեռական աչխատութեան։ Դիցուք թէ չիսուն մղոն երկայնութեամբ երկաթուղւոյ գիծ մը պիտի կառուցուի, եւ հինգ հազար կօրովի, մտացի եւ վստահելի անձանց պաչտօն կը տրուի երթալ եւ չինել զայն։ Կարող պիտի ըլլա՞ն կառուցանել կամուրջները, փորել լոր ջրանցքերը, չինել քարայատակները նեղնազուր ճախնոց մէջէն, ի հաչիւ առնուլ երկրին խաւերն, եւ ընել գործին ուրիչ հաւասարապէս դժուար մասերը։ Քանի՞ սովորական աւուրչէք ստացող գործաւորք պիտի ստանձնեն արտադրել իւր տեսակին մէջ առաջինն համարուող ֆօրլիսի մեքենայ մը։ Ո՛չ, այս արդիւնքներ ձեռք բերելու համար, ի բաց առեալ մկանանց չանքն, ուրիչ զօրութիւն պարտի ըլլալ։ Ուղեղի երկար եւ ձգտեալ աչխատութիւն եւ չաճախ սպառիչ խորհրդոյ չանք, որոց երբեմն կ'ընկերանան մեծ զոհողութիւնք, եւ անհնարին աչխատութիւնք պարտին նուիրուիլ։ Մեծագործակ արտադրութեանց համար կը կարօտին մտաւորականն մեծ չատկութիւնք, որոց մի քանին հազուագիւտ են։ Կը պահանջուին հնարելու, գիւտ ընելու, կազմակերպելու եւ կառավարելու կարողութիւնք, ապա թէ ոչ քիչ բան կրնայ ի ձեռս բերուիլ։ Այն անհաս, որ կը նուագէ երաժչտական գործեաւ մը, կրնայ ըսել թէ ի՛նք կ'արտադրէ գործիքին բոլոր ձայնը։ Ճշմարիտ է թէ նա էական պայման մ'է ընդհանուր առմամբ, բայց անչուշտ միակ կամ ամենէն էական պայմանը չէ։ Նոյնպէս մեծամեծ հարստութեանց արտադրելու գործողութեան մէջ, ձեռական աչխատութիւն չէ միակ կամ ամենէն էական պայմանը։

Ի ՍԻՊԵՐԻԱ. ՈՒՏԵԼԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ։ Հիւսիսային Սիպերիոյ եղանակին խստութիւնը գնահատելու համար, լոկ կարեւոր է տեղեկանալ այն գործնական նպատակաց, որոց վասն կը գործածուի այն։ Բովանդակ երկիրը կը կազմէ ընդարձակ զուարան մը անդադան նիւթոց պահպանման համար։ Մի օր ճամբորդ մը ճաչելով ի Թոմսք դէր հաւ մը, հարցուց թէ ո՛րչափ երկար տեւէ ի վեր այդ հաւ սպանուած էր։ Անտարակոյս տանուտէրը չափաւորեց իւր պատասխան որչափ որ կարելի էր, գիտնալով թէ բաղում օտարականք կը խորչին ուտելէ այնպիսի կերակուր, որ լուվին չէ թարմ։ «Երկու ամիս միայն,» պատասխանեց նա, «ոչ իսկ օր մ'աւելի։» Ո եւ է նախազգուշութիւն հարկաւոր չէ եղան միսը պահելու համար, վասն զի սա հոգ կը տանի իւր պահպանման։ Գրեթէ ամէն մսադործ կը զենու, ի սկզբան ցուրտ եղանակին, բաւական թռուով կենդանիներ բոլոր ձմրան պարէնը հոգալու համար, եւ կը թողու որ միսը սառի։ Վտանգ չկայ որ ուտեստ մը աւրի այսպիսի ջերմութեան աստիճանի մէջ։ Զուկեր կ'ըլլան այնչափ պինդ եւ կարծր որ անոնք կը հաստատուին իրենց պոչերու վրայ չուկայից պատերուն դէմ, թէեւ պոչերը խիստ երկար կրնան ըլլալ, եւ ձուկը՝ յոյժ ծանր իսկ։

Ցամաքս սառոյցի մէջ պահուած պատուղներ կը գրաւին Սիպերիական երեկոյեան ընթրեաց սեղանին վրայ, եւ այդ պատուղներ պահելու կերպը բոլորովին նման է միս պահելու վերոյիչեալ եղանակին։ Սաստիկ ցուրտը սկզբան պէս, պատուղք կը գրաւին օդոյ աղեւցութեան ներքեւ, եթէ կարելի է դէպ հիւսիս, ուր արեւը չկրնար արձակել իւր ճառագայթներ ադոնց վրայ։ Այսպէս պատուղք կատարելապէս կը սառին։ Երբ այդ պատուղք կ'ուտուին, կը տեսնուի թէ սքանչելի կերպիս պահած են իւրեանց համեղութիւն թէեւ սառած կարծրութենէ՝ զործածութեան անհրաժեշտ հալած վիճակի մը վերածուած են։ Ուտուելու պահուն, սովորաբար փայտի նման կարծր են, եւ, եթէ պատահմամբ իյնան, քարի նման ձայն կը հանեն տախտակամածին վրայ։ Ընդհանրապէս սենեկին տաքութիւնը կը կակղէ զայնս, եւ կ'առնուն իւրեանց նախկին ձեւ։ Այսպիսի յարմար կլիմայ մը, անչուշտ, կը դիւրացունէ չուկայի արանց եւ տան կանանց աչխատութիւնը։

ԹԷ ԻՆՉ ԽԱՂ ԽԱՂԱՑԻՆ ՏՆՕՐԷՆԻՆ։ Թէպէտ տղայք չատ անգամ դէշ կը վարուին իրարու հետ, ստուգիւ միշտ կը միաբանին եւ կը համակրին իրարու երբ իրենցմէ ոմանք նեղութեան մէջ կը գտնուին։ Այս ըսուածն հաստատող հարիւրաւոր ապացոյցներ կան. բայց այս կարգէն յոյժ դուարճալի դէպք մը պատահեցաւ մինչ Տոք. Վողան էր տնօրէն դըպրոցին ի Հարոյ։ Երեկոյ մը տուն կը դառնար հայկերոյթէ մը, եւ ահա նչմարեց իւր աչակերտէն մին որ պատյա կ'ընէր մինչ պէտք էր անկողին դնուիլ։ Այն վայրկենին որ տղան տեսաւ զՏոք. Վողան, փախաւ աճապարանօք։ Տնօրէնը վազեց սաստիկ եւ կարող եղաւ բռնել աչակերտը անոր վերարկուին քղանցքին մէկ մասէն։ Բաւական ճիգեր ընելէ եաքը տղան փախաւ անօրէնին ձեռքէն, բայց քղանցքին մասը թողուլ տնօրէնին քով։ Տնօրէնը վստահ էր թէ պիտի գտնէր չար տղան յաջորդ առաւօտ, անոր քղանցքին միջոցաւ. բայց երբ մտաւ դպրոց, ահա ամէն տղոց վերարկուէն ճիշդ նման կտոր մը պակաս էր. եւ այսպէս յանցաւոր տղան մնաց անպատիժ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԲԱՂԷԶԵ
ԼՈՒՍԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ
(Համառօտեալ և փոփոխեալ)

Թէպէտ մեր հէգ ազգ ի վաղուց անտի կորոյս իւր ուսուցիչներ եւ կենարար լուսոյ աւետարաններ, ու հեծեց յար տգիտութեան սեւ գօղին ներքեւ, այսու ամենայնիւ Սրարչին ամենատես աչերէն իսպառ անտես չեղաւ, զի սոյն մահասարսուռ խաւարին մէջէն, Հայոց ողբեր լսելի եղան յերկինս։ Ի տար աչխարհաց Քրիստոնեայք, ունենալով ի ձեռին՝ Փրկչին գրչակն եւ Ս. Աւետարանի ջահն, եկան լուսաւորել զՀայաստան եւ իբր հրեշտակներ Գրոպատիկէի աւազանին չուրջ պատկող Հայաստանի թշուառ անդամալոյծ զաւակները բժչկելու համար ջուրը խառնել։ Առ այս երախտապարտ ըլլալնիս յաւէտ սրտով կարող ենք զգալ, իսկ գրչաւ եւ լեզուաւ անկարելի է մեզ բացատրել։

Ի գոթ ի սէր ո՛հ, վառեցան,
Զահք ի ձեռին առ մեզ եկան,
Որոց Աստուած էր օգնական,
Լոյս ավետելու միջոց եղան։

Այո՛, այս լուսով առաջնորդուեցանք, եւ դեռ եւս կ'առաջնորդուինք Փրկչին հոգեղմայլ Հայէին, եւ կը վայելենք նորա ճառագայթից լոյսն եւ ջերմութիւնն, որք հանուր արարածոց միանգամայն ադդեցիկ են յոյժ։ Սակայն Հայոց լուսաւորութեան համար սա միայն բաւականն է, եւ կամ ցարդ նորա բան արժանւոյն լուսաւորուած եւ բարեկարգուածն են։ Բնաւ երբէք։ Վասն զի տգիտութեան չղթայն այնչափ հաստ եւ դժուարախղելի է որ դարաւոր աչխատութեանց եւ Հայրենեաց ծոցը մնած աչխոյժ երիտասարդաց կը

կարօտի։ Այլ աւա՛զ, որ Հայ երիտասարդք անհոգ են եւ անտարբեր։ Եւ մինչ այլք կը դործեն, դոքա առաւօտեան քաղցրիկ ժամերն կ'անցունեն ննջելով ի խոր քուն։ Ուստի բնական է որ այս վիճակին ենթարկուող Հայրենեաց նաեւ տգիտութեան վնասաբեր ալեօք ատ եւ անդ տատանի։ Եւ ո՞վ դիտէ թէ այդ վրիժապղէղ կոհակներ որպիսի՛ ժայռերու պիտի զարնուին այդ նաւ եւ խորասուզեն զայն ի յատակ անդնդոց . . . ։

Այն եղեմական դրախտ, որոյ հիւսքանչ ծառերը պաղովք եւ ծաղկամբք պճնաղարդեալ էին, այժմ խոպանացած է։ Եթէ երկրաբանական խուզարկութիւններ ընէնք, պիտի գտնենք աճիւններն մեր վեհ Նախահարց, որք նահատակուեցան ի սէր Քրիստոսի եւ Նորա սուրբ կրօնին։ Եւ եթէ եկեղեցական պատմութիւնն ընթեռնուինք, պիտի գտնենք թէ Հայոց բազմաղարեան տգիտութեան խաւարն փարատելու, եւ անհոգ հոգւոց փրկութեան համար, գոհերու բուրումն իբր սրբանուէր անուշահոտ խունկ փառաց Աթոռը վերացաւ, եւ Բարձրեալն հոտոտեց զայն մեծ ախորժանօք։ Եւ արի եւ կայտառ Հայ մարտիրոսաց ծուխը թաթաւ-հանդոյն յօդս վերանալով ցրուեցաւ ի մթնոլորտի։ Նոցա արեանց ուղիք եւ արտասուաց կայլակք իբարու խառնուելով ոռոգեցին Հայոց ձորեր ու բլուրներ, լեռներ ու դաշտեր։

Ո՛ Հայ երիտասարդք, զայս դէպքեր ի յուշ ածելով լ՞ինչ կը խորհիք։ Նախահարց չաւղին հետեւելով եւ Հոգւոյն սուրբը վերցունելով յառաջ պիտի անցնի՞ք, թէ չահու եւ անձնական աղատութեան համար աստ եւ անդ պիտի փախչի՞ք։ Եթէ այս վերջինն կ'ընտրէք, չարաչար կը սխալիք, վասն զի Փրկչին անհուն օրհնութիւնն անձնապէս պիտի չվայելէք։ Եւ եթէ վայելէք իսկ, Հայրենիք պիտի մնայ թշուառ, տգէտ եւ անտէրունչ։ Յանուն աղգային եւ կրօնական պարտաւորութեան կ'աղերսեմ ձեզ, այս վաղեմի ճրագը վառ պահենք։ Բայց եթէ չանսաք ձեր պարտաւորութեանց ձայնին, պատճառ կ'ունենամ ձայն բարձրացունել եւ հինգերորդ դարու աննման այն ողբերգու հեղինակին, Խորենացւոյն, հետ ըսել, «Ո՛ղբամ զքեզ Հայոց Աչխարհ, ո՛ղբամ զքեզ հանուրց հիւսիսականաց վհատոյն, զի բարձան Թագաւորք եւ քահանայք, խորհրդականք եւ ուսուցիչք, վրդովեցաւ խաղաղութիւն, արմատացաւ անկարգութիւն . . . ։ Ո՛ղբամ զքեզ եկեղեցի Հայաստանեայց, խրթնաբանեալ ի բարեզարդութենէ բեմին, քաջէն զրկեալ ի հովուէ եւ հովուակեզ . . . ։ Ո՛չ եւս տեսանեմ հօտս Հայաստանի . . . առ չարս հանդստեան . . . եւ ի վաթսս . . . այլ ցրուեալ ընդ անապատս։»

Գուցէ յաչս ոմանց աւերակաց բուռ, կամ իսրայէլեան լալական մ'երեւիմ։ Այսպիսեաց ոչինչ կ'ուզեմ պատասխանել, այլ միայն կը հրաւիրեմ զնոսա դիտել տգիտութեան խաւարն եւ կորստեան սեւ սեւ ամպերն, որք ծածկեր են Հայրենեաց հորիզոնն։ Թո՛ղ նայեն նոքա չուրջանակի եւ պիտի տեսանեն այրեր եւ կիներ, տղայներ եւ աղջիկներ, որք ի ձեռն տգիտութեան ոչ թէ միայն գլխիկոր եւ հառաչանօք ատ եւ անդ կը թափառին, այլ զուրկ Աւետարանի լուսոյ, կորած կը մնան միշտ գիշոյ, սիրոյ եւ ողորմութեան։ Սակայն մինչդեռ Հայ երիտասարդք պարտէին զինուորիլ, եւ Յաչին ու Բեթլեհեմի Աստեղ յաղթակիր դրօշն ոսկեղէն տառիւք իւրեանց ամբիծ ճակատներու վրայ կրել իբր ճշմարիտ զինուորներ Քրիստոսի, ու գործել ի փառս Աստուծոյ, ի սէր Քրիստոսի, եւ ի փրկութիւն անմահ հոգւոց, դաւ ի սիրտ կը տեսնենք թէ անմիաբանութիւնը դեռ իւր դերերը կը խաղայ. ոմանք զինեմոլութեան, այլք անառակութեան եւ ուրիշներ այլ մոլութեանց անձնատուր եղած անօրէն Սատանայի հոգեկորոյս ճիրանաց մէջ կը կոչկոճին . . . . . ։

Արդեօ՛ք վասն այսոցիկ կրնա՞նք լռել, քա՛ւ լիցի ինձ,

Զի հայրենեաց հառաչանքէն, դառնակսկիծ սրտի ցաւէն,

Սորված են պինդ ապառաժներ ողբերգական եղանակներ։

Ո՛հ, հայրենեաց այս դառն վիճակ, մեղ եւս ողբալ մինչէ չ՞ անկ.

Կամ թէ սիրտ մեր ապառաժ է, որ յարատեւ ժամ չը բողոքէ։

Եթէ իրօք ենք Հայորդի, միանգամայն անդամ աղիի,

Դիշեր ցորեկ աչօք անքուն պիտ' բողոքենք Տէր Աստուծոյն։

Թէ մեր ձայնին լուէ Երկին, աղաղակենք կրկին կրկին.

Մինչեւ Գառին արեան չիթեր, ազատ առնուն մեր եղբայրներ։

Օ՛ն ա՛րդ, եղբարք լամ սիրելիք, կարեկցութեամբ ձայնիս ուշ դիք.

Բաւ է կենալ տարտամ եւ ծոյլ, դիմել կորուստ միշտ հոյլ ի հոյլ։

Կ'այրի սիրտ իմ, կ'այրի հոգիս, զի հուր կայ յար ի ներսիդիս.

Ի փրկութիւն թշուառ ազգին, կը տոչորիմ ես իւրովին։

Աստուած, անեղ եւ անմահ ես, տիեզերաց Թագաւոր ես,

Մեր աղէխարչ ձայներ լսէ, հոգւոց վերքեր ընդ փոյթ բուժէ։

Արդեօք գործեր մեր առնայի, թէ ողբ եւ կոծ մեր կանացի,

Ո՞րն պիտ' բառնայ մէգ կորստեան, պահէ զմեզ յանդորրութեան։

Բաղէշ, Բ. Վարժարան ՅՈՎՍԷՓ Ց. ԼԻՒՈՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷ

"ՊԱՏՐԱՍՏ ՄԻՆՉԴԵՒ ԿԸ ՍՊԱՍԵՍ"

Կ'ըսուի թէ տարիներ առաջ կօչկակար մը ներկայեց զայս վերտառութիւն առ ժողովուրդն իւր կրպակին պատուհանին վրայ ծանուցում մը կախելով թէ «կրնաս կօշիկներդ նորոգել տալ հոս, մինչդեռ կը սպասես։» Սակայն այժմ ամէն խանութպանէ եւ դործարանատէրէ ի կիր արկեալ է այս նախադասութիւն, եւ սովորական ոճ մ'է այն Ամերիկայի առեւտրական ասպարիզին մէջ։ Թերեւս ի սկզբան կօչկակարը ծաղու առարկայ եղաւ իւր այս ոճով ազդարարութեան համար, չատեր կարդալով խնդացին իւր վրայ, այլք քնաւ կարեւորութիւն չտուին եւ ոմանք առանց վայրկեան մը խորհելու, անխմաստ խօսքերու կարդը դասեցին զայն։ Սակայն այսօր ամէն առեւտրական անձի ծանուցման կարեւոր տողերէն մին կը կազմէ այս նախադասութիւն։ Կ'ուզէս ունենալ տարտամ մը, եւ կամ ձեռք մը հագուստ, չապիկ մը, չարք մը կեղծ ակռաներ։ Փոխել կ'ուզես լուսանկարդ, ժամացոյցիդ զսպանակը, կամ ունենալ տուն մը եւ կամ ո եւ է իր մը, որ մարդկային ձեռքը կրնայ արտադրել, այս ամէնն «կրնաս ունենալ մինչդեռ կը սպասես։»

Այս երկրին մէջ՝ մեքենայներ կամ դործիք, ելեքտրականութիւն, ոյժ, դրամ կամ աշխատութիւն չեն որ կը պակսին, ժամանակն է պակսող առարկայն։ Գոլումպոսի դտած աշխարհին արդի բնակիչք լաւ ուսումնասիրած կ'երեւին իրենց հանգամանքին փիլիսոփայն, Ֆրանքլինի, սա խօսքը թէ՝ «ժամանակը դրամ է.» եւ այս մղած է զանոնք իրենց բոլոր ճիգը թափելու, խնայել ոչինչ՝ չտեղու համար զժամանակ։ «Կեանքը յոյժ կարճ է,» սովորական առած մ'է Ամերիկացւոյն չրթան վրայ, եւ կ'արձակ նա կ'ըմբռնէ այդ խօսքի իմաստը լիուլի։

Նիւ Եորքի մէջ ընկերութիւն մը կը ծանուցանէ թէ կրնայ պատրաստել հանճած չապիկդ, պայմանաւ որ յարմարի մարմնոյդ ամէն մանրամասնութեամբ, մինչդեռ քովի խանութը կ'ածիլուիս։ Սրէ՛ նա քովը պատրաստ ունի օձիքներու, թեւնոցներու եւ չապիկին բոլոր մասանց մեծ պաչար մը. ճարտար ձեւող մը իւր մկրատի մի քանի հատումովն վայրկեան մէջ կ'ուղղէ այս մասանց թերութիւնները, մինչդեռ կարի մեքենայք ակնթարթի մէջ զայնս կը միացունեն, եւ լուացման՝ քամելու՝ չորցունելու եւ արդուկելու չոգեշարժ մեքենայք քիչ առեղծեն չապիկը կը պատրաստեն հագնելու համար. եւ այս բոլորը տեղի կ'ունենայ 15 կամ 20 րոպէի մէջ։

Սակաւաթիւ չեն այն դերձակները, որք կը խոստանան տարատ մը պատրաստել քեզ քու ընտրած նիւթէդ պայման դնելով որ պիտի յարմարի քեզ ըստ ամենայնի, մինչդեռ կը ճաչես։ Այս քաղաքի մէջ տասնհազարմ մը կրնայ չարք մը կեղծ ակռաներ պատրաստել քեզ համար, որք կատարելապէս կը յարմարին, մինչդեռ բարեկամիդ այցելութիւն մը կու տաս։ Կրնաս ձեռք մը լաթ ապսպրել դերձակին եւ պատրաստ գտնել զայնս բազնիքէ վերադարձած միջոցիդ, եւ ժամացոյցիդ զսպանակը փոխել տալ, մինչդեռ կօշիկդ ներկել կու տաս։ Անցեալ օր բարեկամ մը իւր այցետոմսը փորագրելու հրաման թողուլով երբ խանութի կը վերադառնար, նոյ հանչեցին պինդը մինչդեռ տպարանէն մի քանի քայլ միայն հեռացած էր, իմացունելու թէ այցետոմսերը պատրաստ էին։

Կրնաս իրիկունր չոգեկառք հեծնել եւ հասնիլ հետեւեալ առաւօտ 600 մղոն հեռի քաղաք մը մինչդեռ կը քնանաս։ Նաեւ կրնաս մի քանի ընկերութեանց հրաման թողուլ փայտաչէն տուն մը չինելու համար ինչ ձեւով որ կը փափաքիս, եւ հրամանէն 24 ժամ ետքը տունը պատրաստ գտնել ի բնակութիւն։ Վերջապէս կրնաս այս երկրի մէջ ունենալ զոր ինչ կը բաղձաս «մինչդեռ կը սպասես։»

Ա՜հ պաքերի ընթերցողաց կրնայ հետաքրքրական թուիլ ինչ որ կը ցուցունէ ի վերեւ թէ՝ ի մէջ այլոց՝ այս յառաջադէմ ազգի յատկանիշն է արտադրութեան արագութիւն եւ ժամանակի մեծ խնայողութիւն։

Շիքակոյ ՀԱՅԿ Տ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հոկտ. 15, 1887

ԱԶԴ

ԿԱՆԱՆՑ ԵՒԱՄՍԵԱՅ ԱՂՕԹԻՑ ԺՈՂՈՎԸ

Կանանց Եւամսեայ Աղօթից Ժողովը պիտի դումարի յառաջիկայ Չորեքշաբթի, Նոյ. 23, Պայազ Հաուղի մատրան մէջ, ըստ Թուրքաց ժամը 8ին։

Երիտասարդաց Աղօթից Ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Հանգիստ եկեղեցւոյ մէջ ըստ Թուրքաց ժամը 8ին։ Նիւթը պիտի ըլլայ «Հիմա ժամանակ է մեզ քունէ արթննալու։» Հռոմ. ԺԳ. 11

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԹՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցօրինեաց Մ. ԱՐՍԷՆ

Հրատարակիչ ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Իւր տեսակին մէջ առաջին անգամ հրատարակուած սոյն պլուանի դասագիրք կարեւոր պէտք մը կը լնու Հայ դպրոցաց եւ վաճառականութեամբ զբաղողաց համար։

Գինն է 12 դահեկան։

Կեդրոնատեղին է Բուրսպուրան Մանկանց լիմպագրատունը։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Նոյ. 7 ըստ Յուն., և Նոյ. 19 ըստ Լատ., 1887

ԳԵՐՄԱՆ ԹԱԳԱԺԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆԸ

Գերման թագաժառանգ Իշխանին կացութիւնը չաբթուս մէջ զամենեսին ղբաղեցուցող նիւթն է, ոչ միայն նորա հայրենակցաց՝ այլ բոլոր քաղաքակրթեալ աշխարհի մէջ։ Երբ Տր. Մաքէնզի հասաւ ի Սան-Ռէմօ՝ գտաւ թէ Իշխանին ընդհանուր առողջութիւնը լաւ էր, սակայն իւր կոկորդի հիւանդութիւնն այնչափ աւելի ծանրացած էր որ Տր. Մաքէնզի խնդրեց ուրիշ մասնագիտաց օգնութիւնը։ Հետեւապէս Վիէննայէ Բրօֆ. Շրէօթըր, Պերլինէ Տր. Քրաուս եւ Ֆրանքֆորտէ Տր. Շմիթ կանչուեցան, եւ նաեւ Իշխան Կիւեօմ, Թագաժառանգ Իշխանին երիցադոյն որդին, ղրկուեցաւ կայսեր կողմանէ ի Սան-Ռէմօ, որպէս զի բերանացի տեղեկութիւններ բերէ կայսեր՝ նկատմամբ հիւանդութեան։ Նոր վէրքը աւելի վար էր եւ ըստ երեւութին աւելի վտանգաւոր էր քան զայն զոր Տր. Մաքէնզի վիրաբուժական գործողութեամբ հեռացուց մարմնէն։ Աւելի վեր ուռոյց մը կոկորդին մէջ՝ առաջին անգամ անկարելի ըրաւ զոհացուցիչ կերպով քննել վէրքն։ Այս ուռոյց նուազեցաւ եւ քննութիւնը կատարուեցաւ ամենացաւալի արդեամբ։ Պաշտօնական տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ ի Պերլին Նոյ. 12ին, եւ ըստ այդ տեղեկագրի այլ եւս տարակոյս չկայ թէ Թագաժառանգ Իշխանին հիւանդութիւնը քաղցկեղի հանգամանք ունի։

Հեռագիրը կը յաւելու թէ բժիշկներն անհամաձայն են նկատմամբ հիւանդութեան ապագայ դարմանման։ Ոմանք խորհուրդ կու տան խռչափողը ճեղքել, եւ ուրիշներ՝ ամբողջովին կտրելով հեռացնել դայն։ Եթէ այս երկու վիրաբուժական գործողութիւնները մին որոշուի, Իշխանը պիտի վերադառնայ ի Պերլին, վասն զի այս գործողութեանց յաջողութիւնը տարակուսելի է, եւ կրնան պատճառել արագ մահացու արդիւնք։ Պերլինէ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արդէն բժիշկք Թողած են այսպիսի գործողութիւն մ'ընելու զազափարը, վասն զի յաջողութեան յոյս չընծայեր։ Եւ հաւանական է որ նոյն իսկ եթէ գործողութիւնը յաջողի, սա պիտի երկարէ Իշխանին կեանքը միայն քանի մը ամսոյ համար։ Յաւելի է խորհիլ Իշխանին առողջական կացութեան վրայ, որ կը մերձեւցունէ զինա ահաբեկիչ մահուան, եւ սակայն եթէ հեռագիրք չեն չափազանցեր Իշխանին կացութեան ծանրութիւնը, նորա մահն անխուսելի կը թուի։ Բնականաբար Տր. Մաքէնզի խստութեամբ կը դատապարտուի իւր այդ վէրքը դարմանելու եղանակին համար։ Վիէննայի Համալսարանին պատկանող Տր. Սթորք կ'ըսէ թէ Տր. Մաքէնզիի դարմանն աւելի վնաս պատճառած է քան օգուտ, եւ թէ վիրաբուժական գործողութիւն մը, որ կրնար յաջողութեամբ կատարուիլ Իշխանին կեանքն ազատելու համար եթէ կատարուէր 6 ամիսներ յառաջ, այժմ, թերեւս, բոլորովին անօգուտ լինի։

Այս ցաւալի լրոյ ազդեցութիւնը ծերունի կայսեր վրայ, անչուշտ յոյժ ծանր պիտի լինի։ Ի Բարիզ տարաձայնութիւն եղաւ թէ կայսրը մարած էր, եւ թէ կայսերական ընտանեաց բոլոր անդամները հրաւիրուեցան իւր քով, որովհետեւ նորա կեանքն վերջացնալու մօտ կարծուեցաւ։ Սակայն այս տարաձայնութիւն չէր ճիշդ, վասն զի այդ ղբոյցէն երկու օրեր յետոյ կայսրն եկաւ Պալթեանց չահերուն դպչող Պետութեան՝ պատերազմ հրատարակուելէ յառաջ։ 2. Ջինուորական եւ ծովային գործողութեանց նկատմամբ՝ ընդհանուր յատակագիծներ զանազան պարագայից ներքեւ, որք կրնան երեւան գալ։ 3. Ջինուորական եւ ծովային ճիւղ զօրութիւնն, որ պիտի հայթայթուի իւրաքանչիւր Պետութենէ։ 4. Այն արդիւնքներ, որք ձեռք պիտի բերուին այս միացեալ գործողութեամբ երկարատեւ խաղաղութիւն ապահովելու տեսակէտով՝ յաղթական պատերազմէ մը վերջ։ Այս վերջին կէտը կը պարունակէ ո եւ է հոգային փոփոխութիւն, որ կրնայ ի գործ դրուիլ։

—Կոմս Քալնոքիի առ Հունկար պատուիրակութիւնն արտասանած ուղերձէն վերջ, որոյ վրայ անցեալ չաբաթ տեղեկութիւն տուինք, միաձայն հաւանութեամբ վատահութեան քուէ տրուեցաւ նկատմամբ Աւստրիական Դահլճին աշխարհավարութեան։ Կոմս Անտրասի դիտել տուաւ թէ ինք գոհ է կոմս Քալնոքիի քաղաքականութենէն, սակայն ցաւ յայտնեց թէ կոմս Պաշտօնեայն տեսած չէ զԻշխան Ֆէրտինանտի պաշտօնը ճանչելու պարզ ճամբայն։ Կոմս Քալնոքի պատասխանեց թէ Իշխանին ընտրութիւնը կատարուած է Պերլինի Դաշնագրութեան տրամադրութեանց համաձայն, սակայն այդ ընտրութիւն չհաստատուելով Բ. Դռնէն եւ միւս Պետութիւններէն, էր անվաւեր։ Աւստրիա կը ճանչէ զԻշխան Ֆէրտինանտ իբր Պուլկարիոյ իրական այլ ոչ օրինաւոր Իշխանը։ Կոմս Քալնոքիի ընթացքն ընդհանուր հաւանութեան կ'արժանանայ, վասն զի սա ազատութիւն կու տայ Պուլկարաց կառավարել իւրեանց տեղական գործեր, ընդ հովանաւորութեամբ իւրեանց սեփական Իշխանին, մինչդեռ հեռեւելով այն քաղաքականութեան, զոր կոմս Անտրասի կը նախընտրէ, Պետութիւնք յումպէս պիտի զրգռեն զՌուսիա, եւ պիտի արդարացունեն զայն Պերլինի Դաշնագրութեան մեծագոյն զեղծմանց պահուն։ Առ Հունկար Պատուիրակութիւնն մի քանի օր յետոյ արտասանած ուղերձով, կոմս Քալնոքի վերահաստատեց բոլոր Տէրութեանց խաղաղասէր բաղձանքները, սակայն յարեց, «Ռուս մամլոյ յուզումը կը ցուցունէ թէ քաղաքական կացութիւնն ազատ չէ վտանգէ։» Իւր ուղերձին վերջաբանով կոմս Քալնոքի ըսաւ, «Անցեալ տարի Պատուիրակութեան անդամները յոռետես էին, եւ ես էլ միակ լաւատեսն ժողովոյն մէջ։ Ջեմ բաղձար որ այս տարի Պատուիրակք դիմեն հակառակ ծայրայեղութեան, վասն զի ճշդութեամբ չեմ կրնար հաստատել թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի, թէեւ կը յուսամ եւ կը հաւատամ թէ այդպէս պիտի ըլլայ։» Աւստրօ-Հունկարիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարին այս երկու ատենաբանութիւնները եւս յոյժ զայրացուցած են Ռուսները։

—Ի Բեթրսպուրկ 18 երիտասարդ ապստից դատաստանը կատարուեցաւ ամենադաժնի կերպով։ Հաստատուեցաւ թէ ամբաստանեալք գործած էին ո եւ է ուրիշ ոճիր, այլ միայն երդում ըրած էին միմեանց թէ յեղափոխութեան մը պահուն պիտի չօդնեն նուաճել զայն, մինչեւ որ բռնութեամբ չմղուին այդմ։ Այս ապստից ուխը դատապարտուեցան 6 եւ 8 տարուան չղթայակապ ծանր աշխատութեան, եւ մնացեալ տասը՝ աքսորման ի Սիպերիա։

—Նորագոյն լուրեր ընդունուած են Մր. Սթանլիի արշաւանքէն, որ Օգոստ. 8ին կը յառաջանար դէպ Ալպերթ Նիյանզա լճին ա-

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նկատմամբ Երից Դաշնակցութեան ընութեան, Թայմզի Վիէննայի թղթակիցը կու տայ հետագայ տեղեկութիւնները, զորս վատահաբար կը համարի իբր ստոյգ։ Ըստ իւր տեղեկաբերին այս դաշնակցութիւն կազմակերպուած էր ներկայ տարւոյ գարնան, եւ Մ. Քրիսբիի ի Ֆրիտրիխսրուհ վերջին այցելութեան նպատակն էր հարթել յետին մանրամասնութիւնները։ Այս մանրամասնութիւնք կը պատկանին հետագայ կէտերու։ 1. Պատահականութիւններն, որք պիտի կազմեն պատերազմի պատճառ, միացեալ դիւանագիտական գործողութեանց նախնական քայլն առնելու եղանակն, եւ յապաղման տեւողութիւնն, որ պիտի չնորհուի միացեալ Տէրութիւն

բեւմտեան եղերքն, եւ կը յուսար ուղղակի հաղորդակցութիւն ունենալ Լմին Փաշայի հետ այդ թուականէն չաբաթ մը վերջ։

—Մահուան դատապարտեալ եօթն Անիչխանականներէ չորսը կախաղան հանուեցան ի Շիւակոյ անցեալ չաբթու Ուրբաթ օր։ Մի քանի օր յառաջ ուժանակով լեցուած 4 խոզավներ դանուեցան դատապարտեալներէն միոյն խուցն, եւ կը կարծուի թէ Անիչխանականք կը մտադրէին ուժանակի միջոցաւ անձնասպան լինիլ։ Մահավճռոյն գործադրութենէն օր մը յառաջ Անիչխանականներէ մին յայտնեցաւ անձնասպան լինիլ։ Նա դրաւ սիկառի նմանող փոքրիկ խողովակի մը ծայրն իւր բերանին մէջ, եւ վառուց զայն կանթեղի մը միջոցաւ, որ կը գտնուէր դատապարտեալոյն խորչին մէջ։ Ցառաջ եկած պայթումը կատր կատր ըրաւ իւր ծնօտի մի մասն, եւ իւր կոկորդի հիւսկէններն, եւ մեռաւ մի քանի ժամ վերջ։ Միւս երկու անձանց դատապարտութեան վճիռները փոխուած են։ Ի Մարսէյլ գումարուեցաւ միթինկ մը, յորում բողոքներ եղան այդ մահավճռոյն դէմ, եւ յայտարարուեցաւ Միացեալ Նահանգաց արտաքսմանի ներկայացուցիչներուն թէ Անիչխանականաց կողմանէ վրէժխնդրական միջոցներ կրնան ձեռք առնուիլ անոնց դէմ։

—Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց վերջին ընտրութեանց մէջ մեծաւ մասամբ յաջողութիւնը Ռամկավարականաց մնաց, որով Մր. Քլիվլէնտի յառաջիկայ տարի իբր Նախագահ վերընտրութեան ակնկալութիւնը կը զօրանայ։

Մր. Չէմպըրլէյնի, Անգլիական կառավարութեան կողմանէ ընտրուած Պատուիրակը նկատմամբ ձկնորսութեան խնդրոյն, որ յարուցած է այնչափ դժուարութիւն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց եւ Քանատայի միջեւ, հասաւ յԱմերիկա։ Երկու Քանատացիներ ընտրուած են ընկերակցելու համար Մր. Չէմպըրլէյնի հետ, եւ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնն իւր կողմէն ընտրած է երեք Պատուիրակներ բանակցելու համար նոցա հետ։ Ցոյս կայ թէ այնպիսի լուծում մը պիտի գտնուի, որ պիտի գոհացունէ երկու կողմերը միանգամայն։

—Չօր. Քաֆարէլի եւ միւս 6 անձանց, որոց չորսը կին են, հարցաքննութիւնն սկսաւ անցեալ չաբթու Երկուշաբթի Օրէնսդիր ժողովին 22 անդամներէ բաղկացեալ Յանձնաժողովի մը առջեւ։ Հարցաքննութեան նպատակն էր ստուգել թէ ամբաստանեալք դրամ ընդունած էին խոստանալով ձեռք բերել պատուանշաններ կամ կառավարական պայմանագրեր անհատից համար։ Կը թուի թէ յոյժ ծանր յանցանք ապացուցուած չէ Չօր. Քաֆարէլի եւ Մատամ Լըմուզէնի դէմ, վասն զի հեռագիրը ծանոյց թէ երկոքին ամբաստանեալք առժամապէս ազատ թողուած են։ Խնդիրը նկատմամբ այս անձանց մեղապարտութեան, սեղի տուած է առաւել կարեւոր խնդրոյ մը, զոր ծանուցինք անցեալ չաբթու մեր վերջին լրոց բաժնին մէջ։ Մ. Վիլսոնի երկու նամակները գրաւուած էին ոստիկանութեան կողմանէ Մատամ Լըմուզէնի նամակաց գրաւման առթիւ, եւ Մ. Վիլսոնի այդ երկու նամակներ յայնմհետէ վերցուած եւ վոխարէնն ուրիշ երկու նամակներ զետեղուած են։ Այս իրողութեան ապացոյցը սա է որ այժմ ոստիկանութեան հակողութեան ներքեւ գտնուող նամակները 1884 Թուականը կը կրեն, եւ գրուած են Ջրոյ նչան ունեցող Թուղթերու վրայ, եւ ըստ գործարանատէրին, այդ նչան չգործածուեցաւ իրմէ մինչ 1885։ Ինդիր է այժմ թէ ո՛վ մեղապարտ է այս փոխոխութիւնն ընելուն մէջ։ Սա այնպիսի անձ մ՛ըլլալու է որ պատեհութիւն ունի ոստիկանական հակողութեան ներքեւ գտնուող Թուղթերը ձեռք ձգել։ Ի մտոյ պաշտօնապէս առաջարկութիւն պիտի ըլլայ գատի ենթարկել զՄ. Վիլսոն։ Այս յուզման միջոցին Չօր. Պուլանժէ ատարեւով իւր երեսնօրեայ խիստ ձերբակալութեան ժամանակն, եկած է ի Բարիզ։ Ներկայ տագնապէն օգտուելու իւր յոյս, թերեւս, նուազած է առ Մատամ Լըմուզէն իւր գրած նամակներու հրատարակմամբն, որք բարեկամական զգացմամբ լի էին դէպ այդ կին։ Սակայն ո՛վ որ ալ օգտուի անոնէ, ըստ Թայմսի Բարիզի Թղթակցին տագնապ մը անխուսելի է։ Նա կը գրէ, «Ինչ որ ալ պատահի, անկողմնակալ կարծիքներ ստանալէ վերջ չեմ հաւատար թէ խնդիրը այժմ կրնայ լուծութեամբ անցնիլ, թէ Մ. Վիլսոն կրնայ վերահաստատուիլ կամ թէ Մ. Կրէվիի անկումը կրնայ արգիլուիլ։

—Կը ծանուցուի թէ Միլան Թագաւոր համաձայնութիւն դոյացուցած է Մ. Ռիխթիչի հետ, որով Արքունիքէն ընտրելի անդամներէն 36ը պիտի պատկանին Մ. Ռիխթիչի կուսակցութեան եւ 16ն՝ ընդդիմադիր կուսակցութեան, փոխանակ իւրաքանչիւր կուսակցութենէ հաւասար թուով ընտրելու, որպէս նախապէն կը խորհուէր։ Մ. Ռիխթիչ իւր կողմանէ կը խոստանայ յետս չկոչել աքսորեալ Մեարոպոլիան Միքայէլ, որ թշնամի է Միլան Թագաւորին։ Որովհետեւ այս Մետրոպոլիտ Համասլաւեան կուսակցութեան սիրելին է, այս կերպով Մ. Ռիխթիչ կը խլէ իւր յարաբերութիւն Ռուսաստէր կուսակցութեան հետ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ըստ Թայմսի, Գերման կառավարութիւնը խորհուրդ տուած է Բ. Դրան արտայայտել բարեկամական եւ հաչտարար զգացումներ հանդէպ Պուլկար Կառավարութեան, որով-հետեւ այսպէս ընելով Բ. Դուռը գործած պիտի ըլլայ համաձայն Թուրքիոյ չահուց, եւ նոյնժամայն պիտի նպաստէ Եւրոպեան խաղաղութեան։ Այս է այն ընթացք, ուստի Թուրքիա արդէն կը հետեւի, եւ Գերման կառավարութեան բարեկամական խորհուրդը կը նչանակէ զգուշացունել զայն անապէ ո եւ է կառավարութեան, որ թախանձէ զայն խըսոտադոյն քաղաքականութեան մը հետեւելու։ Կը կարծենք թէ Վեհ. Սուլթանն եւ Իւր խորհրդականք գոհունակութիւն պիտի զգան տեսնելով թէ իւրեանց խաղաղասէր քաղաքականութիւն կը գնահատուի այսպիսի քաջալաւարժ հեղինակութիւններէ։

—Վերջերս Պուլկար կառավարութիւնը թելադրեց Ռումանիոյ, Սերպիոյ եւ Յունաստանի դործակալաց, որք են ի Սոֆիա թէ որովհետեւ իւրեանց կառավարութիւնները ատորագրած չեն Պերլինի Դաշնագիրը, կըրնան ճանչել Իչխան Ֆերտինանտոի ընտրութիւնն։ Իւրաքանչիւր կառավարութիւն պատասխանած է թէ չկրնար առնուլ ո եւ է քայլ, զոր մեծ Պետութիւնք կրնան նկատել իբր անկանոնութիւն։

—Սրմաղուի Սոֆիայի Թղթակիցը կուսայ մանրամասն նկարագրութիւնն այն հայկերոյթին, որ տրուեցաւ ի պատիւ աւարտման երկաթուղւոյն դէպ այդ քաղաք։ Իչխանն, իւր պալատականաց, նախարարաց, զինուորական եւ քաղաքային իչխանութեանց հետ միասին կը սպասէր կայարանն, երբ կէս օրէն 2 ժամ յառաջ, երկարատեւ սոյլ մը ղեկոյց մերձեցումն կառախումբին, որ ընդ վոյթ հասաւ։ Բոլոր կառքերը զարդարուած էին դրօշներով եւ ծաղկեայ պսակներով։ Երկաթուղւոյ ընկերութեան կողմանէ պատրաստեալ սեղանին վրայ Իչխանը Պուլկար լեզուաւ առեղանութիւն մ՛ըրաւ, եւ ուրախացուց ունկնդիրներն իւր արտասանութեան ճչդութեամբ։ Մ. Կրօչէֆ, երկաթուղւոյ այդ մասին պայմանատէրն, իւր պատասխանին մէջ ըսաւ, «Կը յուսամ թէ ներկայ տարւոյն վախճանին վայրաչարժը պիտի երթայ մինչ Զարիպրոտ։» Ըստ Հոֆըֆֆրի, Մ. Վուլքովիչ ծանուցած է Բ. Դրան յանուն Պուլկար Կառավարութեան թէ երկաթուղւոյ դիծերը պիտի ըլլան պատրաստ եւ պիտի կրնան բացուիլ յառաջիկայ Մարտի առաջին օրն, եւ կուսա Քաղնոքի հաստատուց նոյն բանն առ Ա.ստարիոյ Պատուիրակութիւնն։ Հանդէպ երկաթուղւոյ գծին մերձաւոր ատարման՝ Սիրքէճիի կայարանն, որ երկաթուղւոյ գծին կ. Պոլսոյ ծայրը կը գտնուի, ընդարձակելու գործն սկսած է։

—Նկատմամբ Իզմիրի, Էնկիւրիի եւ Պաղատի երկաթուղւոյ գծին Սըմաղոլ կը տեղեկանայ թէ Վեհ. Սուլթանին կողմանէ պահանջեալ փոփոխութիւններն ի մասին արտօնագրին տրամադրութեանց կը պատկանին այդ արտօնագրին տեւողութեան։ Նորին կայսերական Վեհափառութիւն կը բաղձայ վերապահել երկաթուղին դնելու իրաւունքը 33 տարիներէ վերջ, վճարելով 50 առ հարիւրն ամբողջ եկամուտին։

—Աքե-Նէ կը ծանուցանէ թէ Իզմիրի գաւառին վերաբերեալ Բազար-Քէօյ դիւղին մէջ 200 Հայ ընտանիքներ յարած են Պապականութեան։

—Կիբրակի օրուան վոթորիկին պատճառաւ ի Բոնևայ եւ յԷնկիւրիւբիւ հեռագրական գծերը խորտակուեցան, 2 նաւեր ընկղմեցան Մարմարայի մէջ եւ ուրիչ նաւ մը Իզմիրի խորչին մէջ, հովին սաստկութենէն ծառեր տապալեցան, եւ բուսեղէնք յոյժ վնասուեցան Մայրաքաղաքին չրջակայքը։ Պրուսայի նահանգին պատկանող Գարա-Հիսար գաւառակին մէջ կամուրջներ քչուեցան, տուներ կործանեցան եւ ըստ Սրմաղոլի մի քանի անձեր կորսուեցան։

—Ըստ Լեվանդ Հերալտի Զիւհտի փաշա, Ելմտական Նախարարը, յանձնած է իւր հրաժարական Վեհ. Սուլթանին, սակայն Նորին Կայսերական Վեհափառութիւն դեռ ծանուցած չէ Իւր կամքը նկատմամբ այս խնդրոյ։

—Սուէզի Ջրանցին Դաշնագիրն ստորագրուած լինելով ի Բարիզ, Գաղիոյ կառավրութեան անկ էր ծանօթացունել զայն Պետութեանց, որպէս ծանուցուեցաւ Լորտ Սալղսբըրիէ առ Մ. Ֆլուռանս։ Հետեւապէս անցեալ Շաբաթ օր, այդ դաշնագիր հաղորդուեցաւ Բ. Դրան Գաղիոյ դեսպանին միջոցաւ, հանդերձ Լորտ Սալղսբըրիի հեռագրոյն օրինակաւը։

—Գահիրէէ եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պէյքըը փաշա մեռեր է։

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄԱՑ

Նոյեմբեր 7/19, 1887

Գահս. [կտրոն վճռ.] 15 13 | Բուս. երկ. բաժին 35
Պարտուց Յարդարման Թղթագրամ (Թասֆիկէ ի Տիւյուն Գոյմէսի) 14 20 | Ներքին փոխառ. 37 29

ԴՐԱՄԱԿ, Օսմ լիրան 100ի

Մէճիտիէ	108 22	Բուսիոյ բոլ	90 28
Մէճալիք	99	Նաբոլէոն	87 28
Պէշլիք	103	Գրմիդ	51 15
Ալթըլըգ	103	Սնդղ. լիրա	110 22

Մանեթ Թղթդրմ. 10 20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՊԱՏՐԱՍՏԱՆ

Ֆիննահանճարեալ եօզուղը, Ամերիգաճ խան